

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Umberto Eco
IL PENDOLO DI FOUCAULT

Copyright © Bompiani / RCS Libri S.p.A. – Milano 1988-2014
Translation Copyright © 2015 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-01344-3

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

EKO

UMBERTO

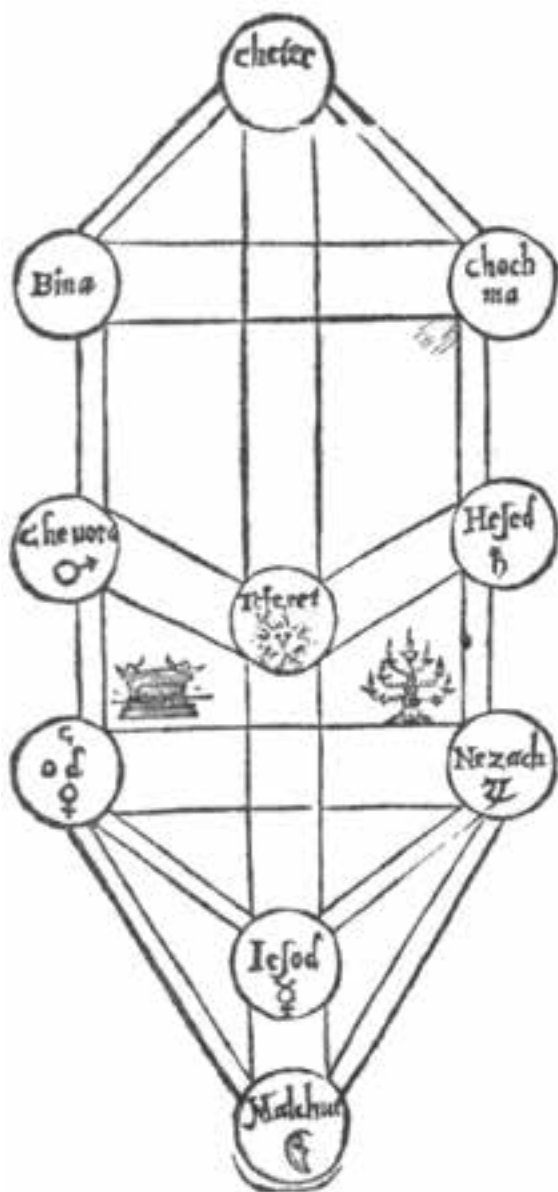
FUKOOVO KLATNO

Preveli Mirela Radosavljević i Aleksandar Levi

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2015.

Samo za vas, sinovi nauke i znanja, napisali smo ovo delo.
Proučite knjigu, objedinite njen smisao koji smo raspršili i
razasuli na više mesta; ono što smo na jednom mestu prikrili, na
drugom smo pokazali, da bi vaša mudrost mogla da ga pojmi.

(Heinrich Cornelius Agrippa von Nettesheim, *De occulta
philosophia*, 3, 65)

Praznoverje donosi nesreću.

(Raymond Smullyan, *5000 B.C.*, 1, 3, 8)

I

KETER

I

(ב) והנה בהיות אור האים נמשך
בכחינת (א) כי ישר תוך החלל
הגיל, לא נמשך ותחשט (ו) תיכף
עד למסות, אמנם היה מתחשט לאט
לאט, רצוני לומר כי בתחילה התי
חיל קו האור להתחשט, ושם תיכף
(ז) בתחילת התחשטותו בסוד קו
נתחשט ותמשך ונעשה, כעין (ח)
גלגל אחד עגול מסכיב.

TADA SAM UGLEDAO KLATNO.

Kugla, obešena za kraj dugačke žice pričvršćene za svod pevnice, opisivala je široke oscilacije u svoj svojoj jednakovremenoj veličanstvenosti.

Znao sam – a svako bi u čaroliji tog spokojnog zamaha morao da oseti – da trajanje oscilacije zavisi od odnosa između kvadratnog korena dužine žice i onog broja π , koji po nekom božanskom zakonu, tako neshvatljivom za ovozemaljske umove, neizostavno povezuje obim i prečnik svih mogućih krugova na svetu – tako da je to putovanje kugle od jedne do druge krajnje tačke posledica zagonetnog dogovora najbezzvremenijih od svih mera, jedinstva tačke vešanja, dvojnosti apstraktne dimenzije, trojnosti broja π , tajanstvenog četvorougla kvadratnog korena, savršenstva kruga.

Znao sam i to da magnet koji se nalazi u osnovi vertikalne tačke vešanja, prenoseći svoju poruku cilindru skrivenom u srcu kugle, obezbeđuje postojanost kretanja. Ta veštačka naprava bila je spremna da prkosi otporu materije, ali se nije suprotstavljala Zakonu Klatna, nego mu je čak i pomagala da se ostvari, jer bilo koja materijalna tačka koja poseduje težinu, obešena o nerastegljivu nit bez težine u praznom prostoru ne bi trpela otpor vazduha ni trenje u tački oslonca, a njeno pravilno njihanje bi večno trajalo.

Odblesci bakarne kugle bili su mutni i menjali se pod poslednjim zracima sunca koji su prodirali kroz prozorska okna i padali na nju. Da je kao nekad svojim vrhom prelazila preko sloja vlažnog peska posutog po podu crkvene pevnice, pri svakom njihanju ocrtala bi plitku brazdu na podlozi, a pošto bi ta brazda svaki put samo neznatno menjala smer, sve više bi se proširivala poput useka, rova, nagoveštaja zrakaste simetrije – kao skica mandale, kao nevidljivi sklop pentagrama, zvezde, mistične ruže. U stvari ne, više nalik na događaj zabeležen u pustinjском prostranstvu, tragovima lutanja koje su za sobom ostavile beskrajne povorke. Priča o sporim hiljadugodišnjim seobama; možda su i Atlantidani tako krenuli sa ostrva Mu u svoja uporna i osvajačka skitanja, od Tasmanije do Grenlanda, od Jarca do Raka, od Ostrva Princa Edvarda do Špicberških ostrva. Vrh kugle je ponavljao, iznova pripovedao u sasvim sažetom periodu ono što su oni uradili između dva ledena doba, a možda rade to isto, sada kao glasnici Gospodara – možda negde na putu između Samoe i Nove zemlje, kad je u ravnotežnom položaju, vrh kugle dotiče Agartu, Centar sveta. I slutio sam da jedan te isti plan spaja Avalon i Hiperboreju sa australijskom pustinjom koja čuva zagonetku Ajers Roka.

U tom trenutku, u četiri po podne 23. juna, Klatno je usporavalo svoje kretanje na jednom kraju oscilirajuće ravni, da bi se tromo spuštalo prema središtu, pa na pola puta povratilo svoju brzinu i samopouzdanu prodrlo u tajanstveni kvadrat sila koji mu određuje sudbinu.

Da sam se dugo zadržao, neosetljiv na sate koji prolaze, posmatrajući tu ptičju glavu, taj vrh koplja, tu izvrnutu kacigu, kako u praznom prostoru ispisuje dijagonale i dodiruje suprotne krajeve svoje astigmatične kružnice, postao bih žrtva neverovatne opsene, jer bi me Klatno navelo da poverujem da je oscilirajuća ravan opisala pun krug i vratila se u početnu tačku, za trideset dva sata, pošto obrazuje spljoštenu elipsu – a elipsa kruži oko svog centra jednolikom ugaonom brzinom, koja je srazmerna sinusu geografske širine. Kako bi se obrtala da se tačka nalazi na vrhu kupole Solomonovog hrama? Možda su vitezovi i tamo pokušali. Možda se proračun, odnosno konačno značenje, time ne bi promenili. Možda je Opatija Sen Marten di Šan pravi Hram. U svakom slučaju doživljaj bi bio savršen samo na Polu, jedinom mestu na kojem se tačka vešanja nalazi na produžetku Zemljine ose, gde bi Klatno ostvarilo svoj prividni ciklus za 24 sata.

Fukoovo klatno

Ali odstupanje od Zakona nije bilo u tome, Zakon je to ionako predviđao, nije u tome bilo narušavanja zlatne razmere zbog koje čudo više nije bilo tako zadivljujuće. Znao sam da se Zemlja okreće, a sa njom i ja, a sa mnom i Sen Marten di Šan i ceo Pariz, a svi zajedno se okrećemo pod Klatnom, koje u stvari nikada ne menja pravac svoje ravni, jer gore, gde ono visi i duž beskonačnog zamišljenog produžetka niti, u visinama koje sežu put najudaljenijih galaksija, nalazi se večno nepomična Nepokretna tačka.

Zemlja se okretala, ali mesto na kojem je pričvršćena nit bilo je jedina postojana tačka u vaseljenu.

Stoga pogled nisam upirao toliko u zemlju koliko uvis, gde je nebo slavilo tajnu apsolutnog mirovanja. Klatno mi je pokazivalo da, dok se sve kreće, Zemljina kugla, Sunčev sistem, magline, crne rupe i svi sinovi velikog kosmičkog širenja, od prvih eona do najzgulnutije materije, samo jedna tačka stoji u mestu, stožer, klin, zamišljena kuka koja dopušta univerzumu da se okreće oko sebe. I ja sam u tom trenutku bio deo tog krajnjeg doživljaja i kretao se sa svim tim zajedno, ali mogao sam da vidim Nju – Nepomičnost, Stenu, Jemstvo, blistavu izmaglicu koja nije telo, nema obrise, oblik, težinu, količinu, ni osobine, ne vidi, ne čuje, ne podleže osećanjima, nema jedinstvo mesta, vremena i prostora, nije duša, um, mašta, mišljenje, broj, poređak, mera, suština, večnost, nije ni tama ni svetlost, nije ni greška ni istina.

Iz misli me prenu jasan i ravnodušan razgovor mladića sa naočarima i devojke koja ih nažalost nije nosila.

„Ovo je Fukoovo klatno“, govorio je on. „Prvi eksperiment izveden je u podrumu 1851, zatim u Opservatoriji, a onda pod kupolom Panteona, žica je bila dugačka šezdeset sedam metara, a kugla teška dvadeset osam kila. Najzad, od 1855. nalazi se ovde, manjih je dimenzija i visi iz onog otvora, na sredini krstastog svoda.“

„I šta radi? Samo se tako klata?“

„Dokazuje da se Zemlja okreće. Pošto je tačka vešanja nepomična...“

„A zašto je nepomična?“

„Zato što tačka... kako bih rekao... u svojoj centralnoj tački, obrati pažnju, svaka tačka koja se nalazi u središtu tačaka koje vidiš, e ta tačka – geometrijska tačka – ne vidiš je, jer nema dimenzije, a kad je nešto bez dimenzija, ne može da ide ni levo ni desno, ni dole ni gore. To znači da se ne okreće. Shvataš? Ako tačka nema dimenzije, ne može da se okreće oko sebe. Uopšte i nema sebe...“

„Čak ni kad se Zemlja okreće?“

„Zemlja se okreće, ali tačka ne. Tako je, ako ti se sviđa, a ako ti se ne sviđa, možeš da se slikaš. U redu?“

„Boli me briga, njena stvar.“

Nesrećnica. Iznad njene glave nalazilo se jedino pouzdano mesto u vasklji, jedino izbjavljenje od prokletstva zvanog *panta rei*, a ona je mislila da se to tiče samo te tačke, a ne i nje. I zaista, par se ubrzo udaljio – on je svoje znanje crpao iz nekog udžbenika koji mu je uskratio mogućnost divljenja, ona neosetljiva, nedodirljiva za jezu beskraja, ni jednom ni drugom nije se urezao u pamćenje zastrašujući doživljaj tog susreta – za njih prvog i poslednjeg – s Jednim, Beskrajnim, Neizrecivim. Kako je moguće da nisu pali na kolena pred oltarom izvesnosti?

Ja sam ga posmatrao s dubokim poštovanjem i strahom. U tom trenutku bio sam siguran da je Jakopo Belbo u pravu. Kad mi je pričao o Klatnu, njegovo uzbuđenje pripisivao sam estetskom sanjarenju, tom bezobličnom raku koji je postepeno poprimao obličje u njegovoj duši, a njegovu igru, korak po korak, preobražavao u stvarnost a da on to nije ni primećivao. Ali, ako je bio u pravu za Klatno, možda je i sve ostalo bilo istina, Plan, Kosmička zavera. Možda je onda u redu što sam došao tu dan uoči dugodnevce. Jakopo Belbo nije lud, jednostavno je igrom slučaja, putem Igre, otkrio istinu.

Samo što spoznaja Božanske istine ne može dugo da potraje a da ti ne poremeti pamet.

Tada sam pokušao da odvratim pogled, sledio sam krivu liniju koja je polazila od kapitela na stubovima poređanim u polukrug, protezala se duž ojačanja svoda prema njegovom vrhu, kao da ponavlja tajnu gotskog luka koji se drži bez potpore, vrhunac statičkog licemerja koje je ubedilo stubove da guraju uvis nosače svoda, a nosače opet, pošto ih pritiska završni svodni kamen, da drže stubove prikovane za tle, a svod je tu zapravo i sve i ništa, posledica i uzrok u isti mah. Ali sam shvatio da je to što sam zanezario Klatno koje visi sa svoda da bih se divio samom svodu isto kao da neću piti vodu na izvoru da bih se napojio na studencu.

Pevnica Sen Marten di Šana postojala je samo zato što je, zahvaljujući Zakonu, moglo da postoji Klatno, a Klatno je postojalo zato što postoji pevnica. Ne možeš pobeći od beskraja, pomislio sam, bekstvom u neki

drugi beskraj, ne možeš pobeći od istovetnog obmanjujući se da možeš da pronađeš različito.

I dalje nisam mogao da odvojim pogled od kamena na vrhu svoda, ali sam se odmicao idući unatraške korak po korak – jer za svega nekoliko minuta koliko je prošlo otkad sam ušao, put mi se tačno urezao u pamćenje, a velike metalne kornjače, koje su se pomerale sa obe strane oko mene, bile su dovoljno upečatljive da sam morao da opazim njihovo prisustvo krajičkom oka. Uzmicao sam duž tog crkvenog broda, prema izlaznim vratima, kad su se nada mnom iznova nadvile te preteće preistorijske ptice od iskrzanog platna i metalnih žica, ti zlokobni vilini konjici koje je nečija tajanstvena volja okačila na tavanicu crkvenog broda. Posmatrao sam ih kao metafore mudrosti sa mnogo više značenja i nagoveštaja nego što im je obrazovni povod navodno namenio. Let insekata i gmizavaca iz doba Jure, alegorija dugih seoba koje je Klatno sažimalo svojim kretanjem po podlozi, arhonti, izvitoperena stvorenja koja su se obrušavala na mene svojim dugim kljunovima kao u arheopteriksa, Bregeov, Blerioov, Esnoov aeroplan i Difoov helikopter.

Tako se zapravo ulazi u Konzervatorijum, odnosno *Conservatoire des Arts et Métiers* u Parizu, prvo prođete kroz dvorište iz osamnaestog veka, pa stupite u staru opatiju, oko koje je kasnije izgrađeno novije zdanje, dok je nekada bila okružena crkvenim imanjem. Uđete i odmah vas zaslepi taj zavere-nički spoj uzvišenog sveta nebeskih lukova i htoničnog skupa gutača nafte.

Na tlu se niže povorka samohodnih vozila, bicikala i parnih kola, iz visina vrebaju avioni prvih avijatičara. Neki od tih predmeta su ostali čitavi, premda im se boja oljuštila i nagriza ih zub vremena, a pri nejasnoj svetlosti, koja je delom električna, a delom prirodna, čini se da sve njih prekriva neka patina, kao lak na staroj violini. Od drugih su opet ostali samo kosturi, šasije, rasklimane poluge i osovine, poput sprava koje prete neopisivim mučenjima, jer već vidite sebe lancima prikovane za te ludačke postelje, gde bi bilo šta moglo da se pomeri i da vam se zariva u telo sve dok ne priznate.

A iza tog niza starih, sada nepokretnih vozila zarđale duše, tih jasnih svedoka tehnološke gordosti, koja ih je izložila da bi im posetioci iskazali poštovanje, nalazi se pevnica, s leve strane je čuva Kip slobode, smanjena kopija kipa koji je Bartoldi projektovao za neki drugi svet, a s desne strane nad njom bdi Paskalov kip. Oscilovanje Klatna u Pevnici okružuje prizor nalik na košmar nekog bolesnog entomologa – pipci, klešta, štipaljke,

članci, krila, kandže – groblje mehaničkih leševa koji bi mogli svi odjednom ponovo da prorade – magneti, monofazni transformatori, turbine, konvertori, parne mašine, dinamo-mašine – a u dnu iza Klatna, u hodniku pod svodovima stoje asirski, haldejski i kartaginski idoli, veliki Baali čije utrobe su davno izvrnute, nirnberške device sa ogoljenim srcima izbodenim klinovima, ono što je ostalo od davnašnjih aeroplana – neopisiv venac kipova koji su pali ničice pred Klatnom, kao da je neko osudio sinove Razuma i Svetlosti da večno bdiju nad simbolom Baštine i Mudrosti.

A turisti se dosađuju, plate svojih devet franaka na blagajni, dok je nedeljom ulaz besplatan. Zar mogu da se sete nekog drugog sem one stare gospode iz devetnaestog veka, brade požutele od nikotina, sa zguzvanim i masnim okovratnikom, kravatom vezanom u čvor, u redengotu koji zaudara na ustajali duvan, prstiju potamnelih od kiselina, uma zatrovanog akademskim surevnjivostima, na te utvare kao iz vodvilja koje su se jedna drugoj obraćale sa *cher maître*, i da pomisle kako su one postavile predmete ispod tih lukova iz silne želje za pokazivanjem, da bi zadovoljile radikalne buržoaske poreske obveznike, u slavu veličanstvenog i sudbonosnog progressa? Ne, nikako, Sen Marten di Šan prvobitno je zamišljen kao starešinski manastir, a potom kao muzej revolucije, kao zbirka tajnovitih znanja, te su ti avioni, te samohodne mašine, ti elektromagnetni kosturi tu zato da bi zapodenuli neki razgovor čiji mi je obrazac još uvek izmicao.

Zar je trebalo da poverujem u obmanu zapisanu u katalogu: da je taj velepni poduhvat smislila gospoda iz Konventa da bi masama podarila svetište svih umeća i veština, kad prosto bode oči da je to isti onaj projekat, čak opisan istim rečima koje Fransis Bejkon koristi u opisu Solomonove kuće u svojoj *Novoj Atlantidi*?

Zar je moguće da sam samo ja, odnosno da smo ja, Jakopo Belbo i Diotallevi naslutili istinu? Odgovor me je očekivao te večeri. Trebalo je samo da mi pođe za rukom da ostanem u muzeju posle zatvaranja i da sačekam ponoć.

Nisam znao odakle će Oni ući – nagađao sam da u mreži pariske kanalizacije postoji tunel koji povezuje muzej sa nekim drugim mestom u gradu, možda blizu Kapije Sen Deni – ali sam pouzdano znao da, ako izađem, neću moći da se vratim tim putem. Stoga sam morao da se sakrijem i da ostanem u muzeju.

Fukoovo klatno

Pokušao sam da se otrgnem od čarolije tog mesta i da trezveno pogledam prostoriju. Više nisam tražio otkrovenje već obično obaveštenje. Pretpostavljao sam da ću u drugim salama teško pronaći neko skrovište gde me čuvari neće otkriti (to im je posao, kad dođe vreme zatvaranja, moraju da obidu sve sale da se neki lopov negde ne zavuče), ali brod nekadašnje crkve krcat je vozilima, zar nije najbolje da se zavučem u neko od njih kao putnik? Da se živ sakrijem u mrtvom vozilu. Suviše igara već smo odigrali, moram da probam i tu.

Hajde, samo hrabro, ne razmišljaj više o Mudrosti, vreme je da zatražiš pomoć od Nauke.

2

Imamo mnoštvo neobičnih Satova i druge koji Drugačije rade... A imamo i Kuće za Obmanu čula gde uspešno vršimo svakovrsne Smicalice, Lažne prikaze, Podvale i Varke... To su ti, sinko moj, bogatstva Solomonove kuće.

(Francis Bacon, *New Atlantis*, ed. Rawley, London, 1627, str. 41–42)

PONOVO SAM OVLADA O ŽIVCIMA I uobraziljom. Morao sam da odigram s nadmoćnim podsmehom, kao što sam i igrao sve do pre nekoliko dana, nisam smeo da dozvolim da se upetljam. Nalazio sam se u muzeju i morao sam da budem krajnje domišljat i promućuran.

S poverenjem sam pogledao u avione iznad moje glave: mogao bih da se uspentram do trupa nekog dvokrilca i da dočekam noć kao da letim iznad Lamanša i unapred se radujem Legiji časti. Imena izloženih automobila odjednom mi zazvučaše čežljivo i prisno... *Hispano Suiza* iz 1932, lep i udoban. Ne dolazi u obzir, jer je suviše blizu blagajne, ali mogao bih da prevarim blagajnika kad bih se pojavio u pumpericama, galantno propuštajući gospođu u svetlom kostimu, s dugom ešarpom oko tananog vrata i nakrivljenim šeširićem na dečački kratko ošišanoj kosi. *Citroen C6G* iz 1931. u stvari je bio presek tog automobila, dobar kao školski model, ali nemoguć kao skrovište. Da i ne spominjemo džinovsko Kinjoovo parno vozilo, zapravo ogromni kotao, ili lonac, šta li je već. Trebalo je da potražim na desnoj strani, gde su uza zid stajali velosipedi sa velikim cvetnim točkovima, dresine sa ravnim ramom i nalik na trotinete koji podsećaju na

onu gospodu, vitezove progresa koji s cilindrima na glavi teraju te točkove po Bulonjskoj šumi.

Naspram velosipeda nalazile su se prostrane karoserije – privlačna pri-bežišta. Možda ne baš *Panhard Dynavia* iz '45, suviše pregledan i skučen u svojoj aerodinamičnoj liniji, ali bi visoki *Peugeot* iz 1909. svakako mogao da dođe u obzir, pravo potkrovlje, ložnica. Kad bih ušao u njega i utonuo u kožni divan, niko ne bi naslutio da sam tu. Ali u njega ne bih uspeo da se popnem, jedan čuvar je sedeo baš na klupi preko puta, leđima okrenut biciklima. Da se popnem na stepenik, pomalo nespretno zbog dugačkog kaputa sa krznenim okovratnikom, dok mi on, sa štitnicima na nogama i kačketom u ruci uslužno otvara vrata...

Na trenutak sam razmišljao o modelu *Obéissante*, 1873, prvom francuskom vozilu na mehanički pogon, za dvanaest putnika. Ako je pežo kao stan, ovo je kao zgrada. Ali nije bilo šanse da mu pridem, svi bi me prime-tili. Baš je teško sakriti se kad su skrovišta slike na izložbi.

Još jednom sam prošao salom, Kip slobode se uzdizao, „éclairant le monde“, na postolju visine gotovo dva metra koje je izgledalo kao pramac sa svojim ostrim kljunom. U njegovoj unutrašnjosti skrivala se neka vrsta kabine u kojoj se stoji uspravno i kroz okruglo okno s pramca posmatra vidik Njujorškog zaliva. Bila bi to dobra osmatračnica, kad dođe ponoć, jer bih u tami lepo video i pevcicu s leve i brod s desne strane, dok bi me s leđa zaklanjao jedan veliki kameni Gramov kip, okrenut prema drugim hodnicima, jer se nalazio u nekoj vrsti poprečnog broda. Ali se pri punom osvetljenju sasvim jasno videlo da li ima nekog u kabini, a kad se raziđu posetioći, svaki čuvar sigurno bi tu bacio pogled, tek da umiri savest.

Nije mi ostalo još mnogo vremena, u pola šest muzej će se zatvoriti. Žurno sam se vratio u hodnik pod lukovima. Nijedan motor nije mogao da mi pruži utočište. Čak ni one divovske brodske mašinerije tamo desno, ostaci neke Luzitanije koju je voda progutala, ni ogromni Lenoarov plinski motor sa sijaset različitih zupčanika. Ne, na kraju krajeva, sada kad je svetlost slabila i mutno prodirala kroz siva prozorska stakla, opet me je obuzimao strah da se sakrijem među te životinje, pa da posle pri svetlu moje baterijske lampe izrone iz tmine, sa svojim tegobnim, zagušljivim dahom kao iz zemaljskih dubina, ogoljene kosti i utrobe, škrkutave čeljusti iz kojih curi smrdljiva uljana slina. Na toj izložbi koja mi se činila sve gnusnijom preda mnom su se pružale dizel genitalije, zjapile turbinske vagine, neživa grotla iz kojih su svojevremeno šikljali, a možda će već noćas ponovo šikljati

plamen, para, pisak, ili će tromo zujati kao bumbari, strugati kao cvrčci. Kako bih mogao da preživim među tim kosturnim otelotvorenjima čiste apstraktne funkcionalnosti, tim robotima kadrim da zdrobe, prestružu, pomere, razbiju, iseku na kriške, ubrzaju, zaglave, progutaju svojim unutrašnjim sagorevanjem, da jecaju svojim cilindrima, da se rašrafe kao zlokobne lutke na koncu, da zavrte valjke, promene učestalost, pretvaraju energiju, okreću zamajce? Napali bi me po nalogu Gospodara Sveta čijom voljom su i nastali da bi svedočili o grešci stvaranja, ti beskorisni uređaji, idoli gospodara nižeg univerzuma; kako bih mogao da se oduprem, da ne pokleknem?

Moram da odem odavde, moram da odem odavde, ovo je prava ludost, nasedam na igru zbog koje je Jakopo Belbo izgubio razum, i to ja, neverni Toma...

Ne znam da li je dobro što sam te večeri ostao. Inače bih danas znao početak, ali ne i kraj ove priče. Možda ne bih ni bio tu gde jesam, sam na ovom brežuljku, dok se čuje udaljeni lavež pasa dole u ravnici, i ne bih se pitao da li je to stvarno bio svršetak, ili će kraj tek doći.

Odlučio sam da nastavim dalje. Izašao sam iz crkve, skrenuo levo pored Gramovog kipa i ušao u neki prolaz. Našao sam se u železničkom izložbenom prostoru i činilo mi se da mali raznobojni modeli lokomotiva i vagona izgledaju kao bezopasne igračke, kao delići zemlje dembelije, Madurodama, Italije u malom... Već sam se polako privikavao da se teskoba i prisnost, užas i otrežnjenje neprekidno smenjuju (nije li to u stvari početak bolesti?), pa pomislih da su me prizori u crkvi uznemirili zato što sam im prišao zaveden rečima Jakopa Belba koje sam dešifrovao po cenu bezbroj zagonetnih obmana, iako sam znao da su čista izmišljotina. Bio sam u muzeju tehnike, ti si u muzeju tehnike, govorio sam samom sebi, to je čestita ustanova, možda malo tupava, ali sasvim sigurno carstvo bezopasnih pokojnika, znaš kakvi su muzeji, Mona Liza, koju samo estete smatraju Meduzom, dvopolnim čudovištem, još nikog nije progutala, još manje će tebe progutati Vatova mašina, koja može da uplaši samo osijanske i neogotske plemiće, zato i deluje kao neki žalostan kompromis između funkcionalnosti i korintske elegancije, ručice i kapiteli, veliki kotao, stubići, točkovi i timpanoni. Jakopo Belbo je izdaleka pokušavao da me uvuče u zamku priviđenja koja ga je uništila. Treba da se ponašam kao naučnik, mislio sam. Da se vulkanolozi možda ne bacaju u grotlo kao Empedokle? Da li je Frejzer bežao od progonitelja po